

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Збірник наукових праць

*Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету*

Випуск 16

Рівне-2009

„Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 16. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2009. – 313 с.

Збірка вміщує результати наукових пошуків з актуальних проблем української та світової історії, виголошені на I Міжнародній науково-практичній конференції молодих дослідників, аспірантів, магістрантів 9-10 грудня 2009 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний факультет).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, ректор Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острог);

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ);

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський);

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці);

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ);

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Згідно постанови президії ВАК України часопис „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії” визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 4 від 27 листопада 2009 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія КВ № 15857-4329Р від 12.10.2009 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет

РЕФОРМАЦІЙНИЙ РУХ У ПЕДАГОГІЦІ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Актуальність проблеми. У контексті реформування української системи освіти, її модернізації потрібно враховувати досвід світових новацій представників реформаторської педагогіки, зокрема руху педагогічного реформізму у Чехословаччині у міжвоєнний період.

З проголошенням самостійної Чехословацької держави в жовтні 1918 року були створені передумови для нового етапу розвитку державного управління та державної політики в галузі освіти на території чеських та словацьких земель. Тут виникає могутній прогресивний напрямок в педагогіці відомий під назвою “чехословацький педагогічний реформізм”.

Не можна не відзначити, що вирішення державою проблем шкільництва та освіти в перших роках республіки не впливало з певних планів шкільної програми владної коаліції, але було в значній мірі ініційоване тиском громадської думки і революційної ситуації. Невідкладність змін та реформ в шкільництві усвідомлювало, перш за все, вчительство звичайних та міщанських шкіл, яке спиралось на традиції своїх вимог перед першою світовою війною.

Педагогічний реформізм об'єднав багатьох чеських і словацьких педагогів, філософів, психологів, які засуджували чеську традиційну педагогіку за її відірваність від життя, надмірний інтелектуалізм в навчанні, за обмеження діяльності вихованця вузькими регламентованими можливостями, позбавлення його права на пізнавальну активність, ініціативу, самостійність. На думку відомого російського дослідника чехословацької школи й освіти М. М. Кузьміна, “ця обставина значно вплинула на подальший хід боротьби в даній галузі. Збережений консерватизм офіційної школи послужив однією з головних причин широкого розвитку різноманітних експериментальних шкіл, організованих передовими діячами освіти на правах навчальних приватних закладів” [1]

Педагогічний реформізм як феномен освітньо-педагогічного життя Чехословаччини цілком і повністю можна вважати демократичним компонентом педагогічної політичної культури і практики, самодіяльної і самостійної педагогічної творчості широкої освітньої громадськості в її намаганні якісної демократизації системи освіти своєї держави.

Педагогічна думка міжвоєнного періоду в Чехословаччині характеризується новою педагогічною концепцією, в основі якої лежало розуміння гострої потреби в примусовій педагогічній реформі державної й громадської системи освіти.

Необхідно підкреслити, що рух чехословацького педагогічного реформізму став інтелектуальною революцією в системі освіти і педагогічної науки у міжвоєнний період.

Архітектором освітніх реформ в Чехії був видатний філософ, політик, засновник Чехословацької республіки та її перший президент Т. Г. Масарик, педагогічні погляди якого багато в чому визначили характер розвитку освіти в 20-30 рр. ХХ ст. та наступні роки. Він не був професійним педагогом, проте в своїх творах звертав увагу на проблеми виховання.

Щоб зусилля побудови демократичного суспільства не виявилися марними, освіта, на думку Т. Масарика, має належати до національних пріоритетів. Згідно з його концепцією, система освіти повинна базуватися на національних цінностях і в той же час враховувати досягнення світової цивілізації.

Т. Г. Масарик, як і інші реформатори, вбачав у вихованні автономну силу, яка стоїть понад класами і соціальними прошарками, і котра покликана покращити існуюче суспільство шляхом реформ та перевиховання людей без революційної зміни існуючого ладу. У вихованні криється велика таємниця вдосконалення людської природи.

“У нас, в Чехословаччині, ми, основоположники республіки, у зародку придушили більшовизм тим, що рішуче стали на шлях соціальних реформ,” – наголошував Т. Г. Масарик [2].

Проблеми реформування шкільної системи тісно пов'язані у Масарика з реформою змісту навчання та методів викладання (проблема як вчити була важливішою, ніж що вчити).

Т. Г. Масарик підкреслював необхідність створення свободи ініціативи в науці та освіті.

Школи повинні вчити дітей як думати, і як вирішувати різні життєві проблеми. Завдання школи – не просто забезпечення знаннями з певних галузей. Вільне демократичне суспільство передбачає здатність думати вільно та незалежно [3].

Школа має величезний вплив на суспільство або відтворюючи сформовані в ньому стереотипи, або працюючи над його вдосконаленням. Якою є школа – такими є суспільство та держава. Але школа така, який вчитель, котрий не тільки повинен виконувати свої професійні обов'язки, а й виступати активним суб'єктом суспільного прогресу. Однією з найважливіших рис вчителя, на думку Т. Г. Масарика, є висока кваліфікація, тобто бездоганне знання свого предмету та широка ерудиція. Проект такої освіти вчителів

реалізувався в Школі високих педагогічних студій у Празі. Держава повинна підтримувати вчителів як морально, так і матеріально.

Оскільки Т. Г. Масарик викладав у вищій школі, то його педагогічні погляди, безперечно, стосувалися реорганізації системи вищої освіти, де він проявив себе як справжній реформатор. Своїми публікаціями Т. Г. Масарик прагнув прокласти дорогу новим науковим напрямом, подати не лише студентству, а й викладачам новий стиль мислення.

Під сильним політичним впливом Т. Г. Масарика і його президентської команди перебувала педагогічна думка міжвоєнного періоду в чеській педагогіці і, зокрема, чеський педагогічний реформаційний рух.

Педагогічний реформаційний рух проявився яскравими особистостями, які визначали і творили його ритми розвитку: Ф. Крейчі, Ф. Чада, О. Каднер, О. Хлуп, Й. Твердий, А. Блага, Е. Бабак, К. Велемінський, В. Пршигода, Й. Гендріх, І. В. Кліма, Я. Угер, Ц. Стейскал, С. Велінський, Б. Грейсова, А. Янц, Я. Мразік, Й. Чорний, Ф. Дртіна, Ф. Пражак, Ф. Крх, Л. Шварц, Л. Жорнова, Я. Седлак, К. Житній, Е. Шторх, М. Кубічек, Ф. Бакуле, Ф. Мужік [4] та ін., - це ціла плеяда сильних індивідуальностей психолого-педагогічної науки.

Діячі чехословацького педагогічного реформізму міжвоєнного періоду сприймали минулу педагогічну спадщину крізь призму сучасності, намагались утвердити гуманістичні цінності реального світу і людини в ньому всупереч процесу дегуманізації та організації суспільства в сусідніх країнах, перш за все в Німеччині, Італії, Угорщині.

Свої теоретичні концепції й розробки чехословацький педагогічний реформізм апробував на цілій низці експериментальних шкіл, які виникли в країні ще в першому десятилітті після I світової війни [5].

У центрі уваги експериментальної педагогіки було вивчення дитини, її сутності, як фізичної так і психічної та духовної.

У Чехословаччині багато вчених в процесі досліджень незалежно один від одного прийшли до розуміння важливості експериментальних і тестових методик і необхідності їх застосування в практиці навчання дітей в школах. Експеримент охоплював основні педагогічні питання діяльності школи з метою зміни її структури і характеру роботи.

Чехословацькі експериментальні школи у міжвоєнний період засновували свою дидактичну і педагогічну діяльність на особистості вчителя, тоді як в раціоналістично орієнтованій педагогіці все залежало від часу, кількості учнів і рентабельності шкільної діяльності [6].

Доба створення експериментальних шкіл в Чехословаччині провокувала до ініціативи, спонукала до активних дій і надавала можливість проявити себе педагогам-професіоналам, що вміли на практиці застосовувати свої теоретичні знання. Тенденції нової доби не могли пройти повз таку людину, яким був видатний лідер чехословацького педагогічного реформізму Вацлав Пршигода. Типовими рисами науково-педагогічної і громадської діяльності В. Пршигоди були невичерпний оптимізм, снага постійно покращувати і вдосконалювати освітню діяльність, тверда ініціатива і потяг до практичного втілення теоретико-педагогічних ідей.

В. Пршигода фактично вивів чеську педагогіку з одноманітності і провінційності на світовий рівень розвитку. Він створив міцну теоретичну основу для чеського народного виховання, що базувалось на педагогічних реформістських традиціях, з яких виріс Ян Амос Коменський і які підтримували своєю подвижницькою працею чеські педагоги.

В. Пршигода здійснив детальну критику попереднього стану освіти і вказав на її недоліки. Він розробив новий і детальний проект становлення системи освіти в Чехословаччині. Крім того, зібравши велику кількість своїх прихильників з числа передових педагогів, він дав імпульс до створення експериментальних шкіл, на основі яких його проект почав поступово здійснюватись. Розвиток реформи чехословацької школи він постійно тримав під своїм контролем і втручався в питання реформи всюди, де виникала необхідність.

Однією із заслуг В. Пршигоди було те, що проблему реформування чехословацької освіти він не спрошував до основного вирішення головних питань, а намагався її розглянути широко і ґрунтовно.

У 1928-1929 рр. на семінарах і лекціях В. Пршигоди була проведена необхідна підготовка для створення експериментальних шкіл. Під його керівництвом колективом вчителів був підготовлений організаційний і навчальний план експериментальних шкіл, який був поданий на розгляд у міністерство освіти [7].

В результаті, в Чехословаччині спостерігається еволюція цілої низки експериментів, котрі мали сприяти створенню нової чехословацької школи та формуванню нового наукового підходу до виховання й освіти. З'являються вчителі, котрі з власної ініціативи створювали експериментальні школи, чи хоча б експериментальні класи.

Переломним етапом в житті В. Пршигоди стало його навчання в США. І хоча певні особливості його наукового і педагогічного мислення були помітними в роботах ще перед від'їздом до США, саме в Америці вони виступили на передній план його діяльності, Отже, В. Пршигода стає видатною педагогічною особистістю, яка має вагому філософську, психологічну і педагогічну основи.

Досить важливим напрямком науково-педагогічної діяльності В. Пршигоди після повернення з США були проблеми шкільної організації, а точніше проблема єдиного навчального закладу. Навчання в Америці переконує його в необхідності об'єднати усі типи шкіл I і II ступенів під одним дахом. На його думку, система єдиного навчального закладу – найкраще вирішення відбору і виховання талановитої молоді. Так, наприклад, в статті “Талановиті діти” В. Пршигода пише, що об'єднання усіх навчальних закладів, аж до вікової межі, встановленої державою для обов'язкового відвідування школи, є в інтересах економічного і культурного розвитку народу, оскільки здібності – це не лише приватна вигода, а й важлива приналежність суспільства, яке повинно ними добре розпоряджатися. В “Шкільних реформах” за 1928 р. він складає план єдиного навчального закладу і прогнозує можливість його на майбутнє.

За основу єдиного навчального закладу В. Пршигода вважає можливість дати кожному учневі таку освіту, яку учень може здобути в залежності від своїх здібностей та інтересів. Єдиний навчальний заклад повинен враховувати індивідуальні відмінності, не повинен бути стандартизованим щодо навчальних завдань, а навпаки, чутливо реагувати на індивідуальні особливості учнів.

Організаційно В. Пршигода уявляв єдиний навчальний заклад як об'єднання нижчого, середнього навчального закладу і міської школи в єдиний тип, названого ним Коменіум, який би відвідували учні 6-9 річного віку. В Коменіумі була б проведена ґрунтовна консолідація навчального матеріалу, введена система семестрів, перехід з класу в клас на основі предметів, вибіркова система, продовжений восьмигодинний робочий день. Навчання на всіх ступенях єдиного навчального закладу мало бути взаємопов'язаним. На кінець, В. Пршигода доповнює систему єдиного навчального закладу I і II ступеня чотирирічним навчальним закладом, III і IV ступеня – єдиним університетом.[8]

Цей план єдиного навчального закладу стає того ж року програмою діяльності вчителів національних шкіл Чехословаччини. В перших числах листопада 1928 р. на I педагогічному з'їзді вчителі урочисто виголошують вимогу єдиного навчального закладу і обіцяють, що будуть боротися за її здійснення. На чолі цього руху стає В. Пршигода; його обирають головою Комісії з реформування при Інституті підвищення кваліфікації вчителів, завданням якої є підготовка ґрунтового навчального й організаційного плану експериментального єдиного навчального закладу.

Позитивним результатом цього руху став дозвіл від 1 вересня 1929 року на створення реформаторських експериментальних шкіл в Празі, Гумпольці і Зліні. Створення цих шкіл надало В. Пршигоді можливість на практиці довести ефективність його концепцій і принципів педагогічного реформізму, які після повернення із США він широко і палко пропагував [9].

Центром виховної роботи в реформістській школі було учнівське самоврядування, яке органічно виростало з потреб та інтересів учнівського колективу, з його спільних завдань, проектів, акцій, починань, проблем, турбот та розваг. Школа вчила учнів зорганізовуватись, допомагати один одному, розпочинати корисну справу, розважатися.

Експериментальні школи були справжніми центрами демократичного життя та виховання, вони жили громадським життям, організовували його і відповідали за нього.

До позитивних характеристик педагогічного реформаційного руху в період першої Чехословацької республіки належить той факт, що під його впливом більшість вчителів пропагували гуманні і демократичні тенденції урядової політики, все більш переконуючись, що демократія являє домінуючу тенденцію історії, отже переможе. Працюючи на ниві педагогічного реформаційного руху, вчителі – новатори торкнулися цінностей індивідуальної свободи, плюралізму, автономії і непорушних людських прав, політичних і економічних.

Джерела свідчать, що всупереч поступового проникнення до внутрішньої структури держави, соціальної лабільності, котра оволодівала нею аж до мюнхенської катастрофи, що в значній мірі витісняло реформне мислення і дух на підтримку реформ з політичного життя країни, [10] течія педагогічного реформізму дбала про збагачення освітнього потенціалу Чехословаччини розумним, продуманим шляхом реформ.

У післявоєнний період 1945-1948 рр. демократичні педагогічні сили Чехословаччини виступали проти спроби комунізації всієї системи освіти, проти виконання вимог Кошіцької урядової програми по створенню “єдиної державної школи”. Так, представники народної, національної і соціал-демократичної партії виступали проти єдиної державної школи, наполягали на необхідності її диференціації. В Словаччині боротьбу проти єдиної школи очолила демократична партія, яка стверджувала, що введення єдиної шкільної системи призведе до зниження рівня навчання у середній школі, а отже, відіб'ється і на вищій, оскільки остання не отримає добре підготовлених абітурієнтів. Рух педагогічної громадськості проти єдиної державної школи набрав масового характеру. Його підтримував і міністр шкіл та освіти Я. Странський.

Демократичний процес оновлення чехословацького суспільства 1968-1969 рр. під гаслом запровадження “соціалізму з людським обличчям” охопив різні регіони країни, характеризувався зростанням масової політизації широких прошарків населення, і зокрема руху широкої педагогічної

громадськості за відродження демократичної системи освіти. У педагогічній теорії в основному розроблялись питання диференціації навчання, індивідуального розвитку, проблеми талановитої молоді.

Зміни, що відбулися з розпадом тоталітарного режиму в Чехословаччині в 1989 році, дали можливість здійснити “повернення” до світової сім’ї демократичних націй, а одним із засобів здійснення цього є освіта. Головними принципами освіти стали ідеали патріотизму, гуманізму та демократії.

Отже, маємо всі підстави стверджувати, що чеський педагогічний реформізм як особливий педагогічний феномен був характерним не тільки для чеської педагогічної думки періоду 20-30-х років ХХ століття. Він слугував потужним імпульсом для розвитку zdeформованої і придушеної педагогічної національної самосвідомості чеського суспільства, позбавленого своєї держави аж до її утворення на руїнах Австро-Угорської імперії в 1918 році.

Педагогічно – реформістська дія забезпечувалась відповідною організаційною структурою і педагогічною технологією, котрі мали власну специфіку, яка визначалася соціальною суттю реформізму як політичного явища, базованого на загальнолюдських, гуманістичних, надкласових цінностях та ідеалах.

Джерела та література

1. Кузьмин М. Н. Школа и образование в Чехословакии. Конец XVIII – 30-е годы XX в. / М.Н. Кузьмин. – М., 1971. – С.212.
2. Masaryk T.G. Cesta demokracie. I / Praha, 1934. – P.463.
3. Voitech E. Andic on Abstract of Education in Czechoslovakia since 1948. – New York University. – 1953. – P.74.
4. Stverák V. Obecná a srovnávací pedagogika. – Praha: Husitska teologická fakulta univerzity Karlovy, 1997. – S. 224.
5. Stverák V. Obecná a srovnávací pedagogika. – Praha: Husitska teologická fakulta univerzity Karlovy, 1997. S. 226.
6. Veselá Z. Vyvoj české školy a učitelského vzdělání. – Brno: Masarykova univerzita, 1992. – S. 87.
7. Stverák V. Op. cit. – S.231.
8. Příhoda V. Život a dílo českého pedagoga. – Brno, 1998. – S. 154.
9. Příhoda V. Život a dílo českého pedagoga. – Brno, 1998. – S. 138.
10. Pfaff. J. Historické kořeny reformního hnutí v české společnosti. – Index, Kolin nad Rynem, 1988.

УДК 94(481).082

Марія Боровець, викладач Рівненського інституту Відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна”

МЮНХЕНСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ: ВИПАДКОВІСТЬ ЧИ ЗАКОНОМІРНІСТЬ ІСТОРІЇ

У другій половині тридцятих років ХХ століття на геополітичному просторі Європи чіткіше простежується загрозлива політика Третього Рейху. Це сприяло експансії Адольфа Гітлера у напрямку Центрально-Східної Європи. Дана частина європейського континенту, яка в недалекому майбутньому повинна була стати об’єктом агресії фашистських держав, виявилася невідповідною до нападу німецько-італійської військової машини. Цьому також сприяла підступна політика гітлерівської Німеччини, яка полягала в підриві міжнародних договорів, дезорганізації і послабленні Версальської та Локарнської систем, а також діяльності Ліги Націй.

Зацікавленість історією мюнхенського договору імперіалістських держав, як передвісника Другої світової війни, активно спостерігається в наш час: з’являються наукові дослідження, які доповнюють вже відомі нам факти або ж їх уточнюють.

Власне тому, завданням даного дослідження є аналіз з одного боку політики світового володарювання зі сторони Японії, Італії та Німеччини, а з іншого – політики “умиротворення агресора”, яку проводили європейські держави напередодні підписання мюнхенського договору.

Дану проблематику активно досліджували вітчизняні історики, а саме Климовський Д. С., Ким І. К., Зуев Ф. Г., Волков В. К. та зарубіжні – Лазько Р. П., Ротшильд Дж., Крал В. та інші.

Деструктивна політика Німеччини не могла бути єдиним чинником у розладі європейського порядку, хоча й відігравала провідну позицію. Окремі держави континенту та їх уряди були дезорієнтовані непослідовною і нерішучою позицією Англії та Франції перед Берліном. Ілюзійна перспектива збереження спокою за рахунок підтримання домагань Гітлера в Центральній Європі і відвертання таким чином загрози агресії від Заходу свідчила про дезорієнтацію.

Дотримуватись добрих або хоча тільки правильних взаємин з Німеччиною було все важче. Поступові успіхи, а саме вихід в 1933 р. з Ліги Націй, спроба нацистського путчу в Австрії влітку 1934 р.,

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Луговий Олег (Одеса) Найм скандинавських воєнків у Київській Русі та Візантії в цифрах	3
Юсупович Адріан (Варшава, Польща) К вопросу о назначении игумена Стефана Владимирским епископом	7
Нагірний Віталій (Краків, Польща) “Да и Галич”: з історії відносин галицько-волинських князів із монголами у 1240-х рр.	9
Кузьма Тетяна (Рівне) Організація державного апарату: від Київської Русі до конституції Пилипа Орлика	12
Рибачок Ірина (Острог) Єврейська та татарська громади в містах Південно-Східної Волині в кінці XVI – першій половині XVII століття	17
Васильсва Ольга (Київ) До структури управлінського апарату гетьманського двору: дозорці та старости гетьманських маєтностей (1687–1734 рр.)	20
Конопка Наталія (Острог) Розв’язання малоросійським військовим губернатором Миколою Григоровичем Рєпніним проблем міського урядування	24
Мацко Наталія (Тернопіль) Взаємовідносини російських військовослужбовців із населенням Правобережної України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)	29
Кізлова Антоніна (Київ) Списки чудотворних ікон у системі святинь Києва кінця XVIII – початку XX ст.	33
Тимочко Ірина (Рівне) Кременецьке Свято-Миколаївське Богоявленське братство: ретроспектива	36
Косар Ірина (Івано-Франківськ) Діяльність Володимира Охримовича у студентському товаристві “Академічне братство”	39
Дацків Ігор (Тернопіль) Формування зовнішньополітичної концепції Українською Центральною Радою від автономії до незалежності	43
Хома Іван (Львів) Становище Окремого загону Січових Стрільців на час листопадового повстання у Львові	47
Долганов Петро (Рівне) Євреї в спектрі економічної політики ЗУНР	51
Заставецька Наталія (Тернопіль) Популяризація ідеї збереження пам’яток у Східній Галичині у 1920–1930-х р. (на прикладі діяльності Національного музею у Львові)	54
Гуменюк Оксана (Рівне) Масові репресії радянського режиму проти населення західноукраїнських земель (1939–1941 рр.)	57
Кратюк Ірина (Рівне) “Шуцманшафт”: місце й роль у контексті українсько-єврейських взаємин часів Другої світової війни	59
Дудка Наталія (Рівне) Військово-політична діяльність Дмитра Паліїва в роки Другої світової війни	62
Шевченко Лілія (Київ) Рівень споживання сільського населення України в роки хрущовської “відлиги” як показник якості його життя	64
Кузьмич Микола (Луцьк) Розвиток промисловості Волинської області в 1950-х – середині 1960-х років	68
Мазуркевич Альона (Київ) Рівень розвитку дошкільних закладів освіти як показник якості життя сільського населення України в 60-х – 80-х рр. XX століття	72
Колядинський Василь (Луцьк) Луцький автомобільний завод в роки незалежності (1991–2008 рр.)	75

Мушкевич Олег (Луцьк) Проблеми формування національної ідентичності та культури політичної свідомості української нації	80
Киридон Алла (Київ) Діяльно-христова церква в Україні: проблемне поле досліджень	83

СЕКЦІЯ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Троян Сергій (Рівне) Колонізаційно-підприємницька діяльність німецького купецтва в Південній Америці у XVI ст.	87
Шеретюк Руслана (Рівне) Перехід уніатів Білорусі в римо-католицизм на початку XIX століття та реакція на нього уряду крізь призму російського імперського законодавства	91
Івчик Наталія (Рівне) Право і безправ'я єврейського населення Російської імперії XIX століття	96
Троян Павло (Рівне) Концептуальні підходи в Німеччині до проблем імперської політики в другій половині XIX ст.	98
Валух Людмила (Рівне) Берлінська конференція (1884–1885 рр.): політична боротьба в Англії навколо питання про її колоніальні здобутки та втрати	101
Даценко Ірина (Київ) Дисертація та інститут наукової атестації в університетах Російської імперії (другої половини XIX – початку XX століття)	104
Кукса Олександр (Мінськ, Республіка Білорусь) Государственно-политическое строительство в 1917–22 гг.: основные тенденции в современной историографии Беларуси и России	107
Бунечко Сергій (Рівне) Аграрна реформа в Польщі: тенденції та особливості (1920-ті роки)	110
Постоловський Руслан (Рівне) Генеза й еволюція чеських національно-демократичних ідей: історичний дискурс	114
Дзюбишина Наталія (Рівне) Реформаційний рух у педагогіці Чехословаччини в міжвоєнний період	119
Боровець Марія (Рівне) Мюнхенська конференція: випадковість чи закономірність історії	122
Сай Галина (Рівне) “Десятилітній план” нової сіоністської організації: амбівалентність оцінки в контексті польсько-єврейських відносин	124
Субот Олександр (Рівне) Політичні чистки у верхівці Комуністичної партії Чехословаччини 1949–1963 рр.: їх причини і характер	127
Купрій Тетяна (м. Бровари Київської обл.) Роль Людвіга Ерхарда у проведенні економічної реформи 1948 р.: досвід повоєнної Німеччини	133
Поспелов Андрій (Одеса) Тероризм в умовах біполярного світу (1960–початок 1990-х рр.): спроба концептуального аналізу	137
Троян Віктор (Рівне) Пан'європейський рух в умовах краху комуністичних режимів у Центрально-Східній Європі	141
Яцечко Світлана (Луцьк) Причини та перебіг грудневих подій в Польщі у 1970 р.	142
Крисенко Дмитро (Київ) США в іраксько-кувейтському протистоянні 1988–1990 рр.: миротворець чи провокатор?	145
Мисан-Мілясевич Володимир (Львів) Шанхайська організація співпраці як провідний учасник антитерористичної боротьби	148
Десятничук Ігор (Рівне) Розвиток громадянського суспільства як об'єкт історичного дослідження	150
Гайдукевич Анастасія (Рівне) Аналіз діяльності українських організацій в Чеській республіці (1993–2006 рр.)	154

СЕКЦІЯ ІІІ. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Синюк Сергій (Рівне)

Сліди культурних зв'язків Волині та Малопольщі у волинській книжності доби Володимира Васильковича 159

Тимощук Ольга (Львів)

Социніани на Волині 161

Шмид Олександр (Рівне)

Трудова імміграція поляків у Волинську губернію (1861–1914 рр.) 165

Немець Віктор (Львів)

Весільний етап заручин на Волині і Поліссі: порівняльний аналіз (середина ХІХ – початок ХХ ст.) 168

Борщевич Володимир (Рівне)

Культурно-просвітницька, благодійна праця православного духовенства Волині у 20–30-х рр. ХХ ст. 171

Переходько Наталія (Рівне)

Медичне обслуговування населення м. Рівного (1921–1939 рр.) 175

Візитів Юлія (Рівне)

Волинський Гонтар (Теодосій Довгалюк) – життєвий шлях будівничого пластової домівки 177

Ковальчук Тетяна (Острог)

Внесок Волинського краєзнавчого товариства і опіки над пам'ятками старовини у розвиток туризму на Волині у міжвоєнний період 180

Самсонюк Тетяна (Рівне)

ОУН у Західній Волині осені 1939 – літа 1941 років: вектори державотворчої діяльності та покарання за неї 183

Ленартович Олег (Луцьк)

Відновлення організаційної мережі ОУН на Волині у 1939–1941 рр. 187

Булига Ірина (Рівне)

Конфліктогенний потенціал міжправославних відносин на Волині у 1941–1942 рр. 190

Доброчинська Валентина (Рівне)

Розвиток освіти Рівненщини в умовах окупаційної влади (1941–1944) 193

Абрамчук Катерина (Рівне)

Вербувальна політика Німеччини на Волині в період Другої світової війни: особливості та шляхи втілення 196

Ковальчук Іван (Київ)

Діяльність УПА на території Житомирської області в 1943 р. 199

Іванченко Володимир (Київ)

Обставини загибелі письменниці та учасниці підпілля ОУН (Б) на Рівненщині Людмили Фої 202

Польова Юлія (Київ)

Йосип Демчик (“Луговий”) – провідник Дунаєвського та Вінницького надрайонів ОУН (б) на Поділлі (1946–1951) 205

Ільницький Василь (Дрогобич)

Керівний склад Дрогобицького надрайонного проводу ОУН (весна 1945 р.–1952 р.) 207

Борейко Галина (Рівне)

Роль “Просвіти” у піднесенні національно-культурної свідомості у 80–90-ті роки ХХ століття 212

Писцьо Віталіна (Рівне)

“Голос Сарненщини” – легальний пресовий орган періоду окупації 215

Прокопчук Сергій (Рівне)

Початок будівництва “Козацьких могил” 218

Гілевич Ігор (Львів)

Польові етнографічні дослідження Полісся України науковцями львівського скансену: історія, географія, тематика, результати та подальші перспективи 221

СЕКЦІЯ ІV.**ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ**

Яцечко Тетяна (Луцьк) Історична топографія Кременця Х–XIV ст. за літописними архітектурно-археологічними джерелами.....	226
Красножон Андрій (Одеса) Проблема датування оборонного рову фортеці Білгород на Дністрі	229
Чекурков Василь (Рівне) Археологічні джерела литовсько-польської доби про м. Дубно за матеріалами досліджень 2005 р.	234
Войтюк Олексій (Рівне) Характеристика замку в селі Тайкури на Рівненщині	236
Ващук Дмитро (Київ) Документи великого князя Свидригайла (за матеріалами 22 Книги записів Литовської Метрики)	237
Блануца Андрій (Київ) Земельні надання Сигізмунда II Августа на Волині: джерела дослідження	241
Сажок Оксана (Луцьк) Історіографія бібліотечної та видавничої діяльності церковних православних братств Волинської губернії у другій половині XIX – на початку XX століть	243
Дутчак Олена (Івано-Франківськ) Проблеми інституалізації галицького краєзнавства в українській та польській історіографії	247
Двуреченська Олександра (Дніпропетровськ) Органи міського самоврядування Катеринослава: історіографія питання	251
Музичин Ірина (Івано-Франківськ) Сучасна російська історіографія про зовнішньополітичні плани Росії щодо західноукраїнських земель наприкінці XIX – на початку XX ст.	255
Рябчикова Фаїна (Луцьк) Джерела до вивчення діяльності етнографічного відділу Волинського науково-дослідного музею (1920–1931 рр.)	259
Сова Андрій (Львів) Символіка пластового куреня “Лісові чорти” у Львові	267
Надурак Наталія (Івано-Франківськ) Українська історіографія про зовнішньополітичну діяльність ОУН (1929–1941)	271
Марченко Наталія (Острог) Періодичні видання як історичне джерело	275
Мальована Марія (Івано-Франківськ) Соціально-економічний розвиток західноукраїнськьї земель в 1950-х – першій половині 1960-х рр. у світлі вітчизняної історіографії	278
Корнійчук Любов (Острог) Співпраця Аркадія Жуковського в журналі “Український історик”	282
Хеленюк Анастасія (Острог) Професор Любомир Винар як редактор журналу “Ethnic Forum”	287
Клинова Галина (Рівне) Проблеми давньої історії України у творчості Олександра Домбровського	290
Наконечна Ольга (Івано-Франківськ) Національно-культурне відродження етнічних меншин України у 1985–1991 рр.: вітчизняна історіографія	293
Матлай Любава (Київ) Дипломатія Іспанії в період консолідації (80–90-ті роки XX століття): історіографія проблеми	297
Грачевська Таміла (Дніпропетровськ) Проблеми українсько-турецьких відносин: історіографічна традиція та новітні підходи	302
Годованська Оксана (Львів) Релігійні практики українських трудових мігрантів четвертої хвилі	305
ДАНІ ПРО АВТОРІВ	307
ЗМІСТ	310

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **В.М. Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **В.Б. Самсонюк, Л.М. Федорук**

Обкладинка – **Г.В. Волохов**

Підписано до друку 27.11.2009 р.

Папір офсетний. Гарнітура "Times New Roman".

Наклад 300 прим. Обліково-видавничих аркушів 37,9.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету,
вул. С.Бандери, 12, м. Рівне, Україна, 33028.